

Asia: VN/8329/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumislain korvaukset (61-62 §)

Laskennallisen korvauksen enimmäiskestoa ei tulisi lyhentää 1.1.2025 alkaen. Koto24 uudistus siirtää kunnille kotoutumispalveluiden kokonaisvastuun ja määrittelee uusia tehtäviä, joiden toteutustapoja, resurssitarpeita ja kokonaiskustannuksia on vaikea tässä vaiheessa arvioida. Ennen korvauksen kokonaiskeston lyhentämistä olisi tärkeää saada tietoa rahoituksen riittävydestä ja kustannusten korvaamisen kokonaisuuden toimivuudesta. Tätä koskeva erillisselvitys on kuitenkin suunniteltu tehtäväksi Koto24 uudistuksen oltua voimassa vuoden.

Lisäksi Koto24 uudistusten todellisia vaikutuksia kotoutumisen nopeuttamiseksi ja toimintojen tehostamiseksi olisi tärkeää myös arvioida ennen korvauksen kokonaiskeston muutosta. Kotoutuminen koostuu monista toimista, ja niiden yhteensovittamisesta, joten uudistusten ei voida olettaa olevan toimeenpantavissa tehokkaasti ja vaikuttavasti 1.1.2025 alkaen. Esimerkiksi lyhentyvä kotoutumisaika on kunnille iso haaste järjestää nopeasti ja riittävästi kielikoulutuksia ilman odotusta ja katkoksia, ja yhteensovittaa tähän kokonaisuuteen muut kotoutumista tukevat palvelut ja huomiot kotoutujien erilaisista lähtökohdista ja tarpeista.

Korvauksen kokonaiskeston lyhentäminen voi vaikuttaa kuntien halukkuuteen tarjota kuntapaikkoja ja vastaanottaa kiintiöpakolaisia. Korvausajan lyhentäminen heikentää pakolaisia vastaanottavien kuntien mahdollisuuksia järjestää riittäviä kotoutumisen edistäviä palveluita. Osassa kuntia pakolaistaustaisten henkilöiden määrä on iso suhteessa muilla perusteilla muuttaneisiin, minkä vuoksi laskennallisilla korvauksilla on iso rooli palveluiden rahoittamisessa. Vain riittävällä rahoituksella voidaan järjestää tarkoituksenmukaiset palvelut kotoutumisen alkuvaiheessa, ja ehkäistä pitkällä aikavälillä syntyviä kustannuksia.

Kotoutumisajan lyheneminen 1-2 vuoteen on kova tavoite, johon laskennallisen korvauksen kokonaiskesto ja sen lyhentämisestä ei ole realistista vertailla. Pakolaistaustaiset henkilöt tarvitsevat usein enemmän ja pidempään kotoutumista tukevia palveluita kuin muilla perusteilla maahan muuttaneet, koska lähtökohdat esim. kielitaidon, koulutuksen ja terveyden osalta ovat hyvin erilaiset. Pakolaistaustaisten henkilöiden kohdalla kotoutumisen tukeminen koostuu kotoutumissuunnitelman päivittämisen ja kotoutumiskoulutusten pidempikestoisesta ohjauksesta ja neuvonnasta.

Koska tulkitsemisen korvauksia ei makseta kunnille 1.1.2025 alkaen enää todellisten kustannusten mukaisesti, vaan ne sisällytetään osaksi laskennallisia korvauksia, korvausten kokonaiskesto ei tulisi lyhentää. Koto24 uudistuksessa tulkitsemispalveluihin käytettävän rahoituksen merkittävä rajaaminen tulee haastamaan kotoutumisen tukemisen. On hyvin todennäköistä, että tulkitsemiskorvausten leikkaukset ohjaavat kuntia priorisoimaan entisestään tulkitsemispalveluiden käyttöä.

Kotoutumisajan lyheneminen ja palveluiden tehostaminen eivät välttämättä vähennä asiakkaiden tulkkauspalveluiden tarvetta viranomaisasioinnissa. Suomalainen palvelujärjestelmä on vaikeaselkoinen, joten viranomaisasiointiin vaadittavan kielitaitotason kehittyminen vie aikaa. Kielitaidon ja tulkkauksen puuttuminen estävät taas asioiden riittävän ohjauksen ja ymmärtämisen perusteluineen, mikä lisää tarpeettomia yhteydenottoja ja selvittelyitä. Tästä johtuen korvausjärjestelmän olisi tärkeää tukea mahdollisimman pitkään kuntia tulkitsemispalveluiden käytössä.

On myös huomioitava, että tulkkauspalveluiden tarve jää pysyväksi niille, jotka eivät pysty oppimaan edes arjen asiointiin tarvittavaa kielitaitoa. Näiden henkilöiden osalta tulkkauksen rajautuminen kahteen tai kolmeen ensimmäiseen vuoteen on merkittävä heikennys. Tulkitsemispalveluiden karsiminen heikentää merkittävästi näiden henkilöiden kotoutumista ja yhdenvertaisuutta. Ja kuten hallituksen esitykseen on kirjattu, tulkitsemispalveluiden karsiminen luo väistämättä negatiivisia seurauksia kuten lasten toimimista tulkkeina ja maahan muuttaneiden naisten aseman heikentymistä.

Korvausajan päättymisen jälkeen tulkitsemiskustannukset jäävät kokonaisuudessaan kunnille rahoitettavaksi, mikä ei ole hyvä uudistus. Ei ole realistista ajatella, että tulkkaustarpeet voitaisiin ratkaista esim. yhteiskuntaorientaatiolla, joka kaikkien ei vastaa henkilön arjen tuen ja viranomaisasioinnin tarpeisiin. Kaikkien kuntien ei ole myöskään mahdollista järjestää lähtökohtaisesti palveluihinsa osaavaa monikielistä henkilöstöä.

Maksu käyttämättä jääneen tapaamisen tulkkauskustannuksesta (32 a §)

Maksun perintä asiakkaalta peruuttamatta jätetystä palvelusta (ts. käyttämättömästä tulkkauksesta) ei ole tarkoituksenmukaista, jos maksusta saatava taloudellinen hyöty jää kunnille vähäiseksi. Asiaa olisi tarpeellista selvittää lisää ennen sen käyttöönottoa. Lisäksi yhdenvertaisuuden näkökulmasta

käyttämättä jääneen palvelun maksun perintää tulisi tarkastella myös suhteessa viittomakielen palvelua käyttävän henkilön tilanteeseen.

Esityksessä arvioidaan Uudenmaan TE-toimiston antamien lukujen perusteella maksun koskevan vähäistä määrää (5-10%) asiakkaita. Lisäksi esityksessä on jätetty arvioimatta kokonaan se, että minkä verran näiden asiakkaiden maksuja tulisi jättää myös perimättä. Tämä vähentää perinnän taloudellista hyötyä kunnalle. On hyvin todennäköistä, että maksun perimättä jättäminen koskisi juuri näitä aikavarauksen peruuttamatta jättäneitä asiakkaita (5-10%), joilla voi olla erilaisia haasteita ymmärtää tai perua aikavaraus. Lisäksi maksun periminen ei olisi näiden asiakkaiden kohdalla kovin vaikuttava keino lisätä asiakkaan omaa vastuuta kotoutumisesta.

Perinnän arvioidaan lisäävän kuntien hallinnollisia tehtäviä ja siten myös kustannuksia, joita taas pyritään vähentämään KOTO24 uudistuksessa sisällyttämällä esim. tulkitemiskorvaus osaksi laskennallista korvausta. Perintämaksun käyttöönotto voi lisätä myös tiedottamiseen ja selvittelyihin liittyviä tulkitemiskustannuksia, ja kuormittaa yhtäältä kotoutumis- ja työllisyyspalveluissa asiakastyöstä vastaavia työntekijöitä, jotka usein vastaavat asiakkaan ohjauksesta ja asian selvittelyistä asiakkaan kanssa.

Tulkitemispalveluiden kustannustehokkaaseen käyttöön on jo olemassa olevia toimintamalleja joihin esityksessä viitataan. Esim. kotoutumis- ja työllisyyspalveluissa asiakastyöntekijän työaika ja tulkkauspalvelu hyödynnetään toisen asiakkaan asian hoitamisessa.

Alaikäisenä yksin tulleiden tuki (34, 69 §)

Aikuistumisen tuella voidaan tehokkaasti tukea nuorten kotoutumista ja ehkäistä syrjäytymistä, mistä johtuen aikuistumisen tuen yläikärajan laskemista (25v ->23v) olisi hyvä selvittää ja arvioida tarkemmin ennen muutoksen tekemistä. Nuorten kotoutumisen palveluista karsiminen ei huomio pitkän aikavälin vaikutuksia ja moninkertaistuvia kustannuksia.

Pakolaisten vastaanotto (44 §)

Kuntien ja hyvinvointialueiden välistä tehtävänjakoa pakolaisten vastaanotossa ja kotoutumisen edistämisessä on tarpeellista tarkentaa valtakunnallisilla linjauksilla, koska työnjaossa on epäselvyyksiä. Esimerkiksi kunnan kotoutumisen edistämistä koskevan lain mukainen neuvonta ja ohjaus maahanmuuton alkuvaiheessa voidaan hyvin helposti tulkita olevan vaihtoehto tai este saada hyvinvointialueelta sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja.

Hallituksen esitykseen on kirjattu tavoite vähentää kunnan tehtäviä kuntapaikalle ohjautuvien henkilöiden vastaanotossa siirtämällä niitä hyvinvointialueen tehtäviksi. Esityksessä tehtäviä avataan vain kahden esimerkin kautta ts. asuntoihin tarvittavien käyttötavaroiden hankinta ja kaupassa käymisessä avustaminen. Tästä johtuen on vaikeaa arvioida, että millaisia vaikutuksia tehtävien siirtämisellä tosiasiallisesti olisi kunnalle ja hyvinvointialueelle. Mikäli siirto koskisi vain kahta esityksessä mainittua tehtävää, vaikutukset voisivat olla kunnille vähäiset.

Hyvinvointialueen osaaminen on sote-palveluiden järjestämisessä, mistä johtuen hyvinvointialueiden olisi tärkeää voida keskittyä niiden palveluiden järjestämiseen osana kotoutumisen edistämistä, ja osaamisen kehittämiseen koskien pakolaistaustaisten henkilöiden palvelutarpeita ja tukea. Pakolaisia kuntapakoille vastaanottavilla kunnilla on taas osaamista ja toimivia käytäntöjä pakolaisten vastaanoton ja maahanmuuton alkuvaiheen järjestelyistä ja yleisestä tuesta. Tehtävien jakaminen hyvinvointialueen kanssa esimerkiksi asumiseen tai alkuvaiheen asiointiin liittyvien järjestelyiden osalta ei ole osaamisen hyödyntämistä järkevästi, pirstaloisi entisestään monivaiheista prosessia, ja ei olisi kustannustehokasta.

Kunnan ja hyvinvointialueen kesken asumisen järjestelyä koskevat tehtävät on voitu Rovaniemellä jakaa tarkoituksenmukaisesti. Esim. kunta hankkii kiintiöpakolaisille asunnon ja välttämättömät kalusteet asumisen mahdollistumiseksi heti maahan saapumisen jälkeen. Asiakas hakee erikseen kantaväestön tavoin harkinnanvaraista toimeentulotukea asunnon lisäkalustamiseen ja hankkii kalusteet itse. Muu kuntapaikalle siirtyvä asiakas hakee harkinnanvaraista tukea kalusteisiin hyvinvointialueelta ennen asuntoon muuttoa, ja vastaa asunnon kalustamisesta itse.

Lisäksi esitykseen kirjattu kiintiöpakolaisten ohjaaminen kaupassa asiointiin pian maahantulon jälkeen on lähtökohtaisesti asiointiin tutustumista, eikä siten arvioida edellyttävän sosiaalihuoltolain mukaisten resurssien käyttöä ja osaamista. Mikäli kyseessä olisi erityistä tukea tarvitseva asiakas, voidaan asia arvioida erikseen sosiaalihuoltolain mukaisesti.

Muut huomiot

Esityksessä olisi hyvä puhua lapsia hoitavista (koti)vanhemmista, ei vaan kotiäideistä. Tällä tavoin voidaan tukea yhdenvertaisesti vanhempia ottamaan vastuuta lastenhoidosta myös maahan muuttaneissa perheissä.

Mäensivu Sanna
Rovaniemen kaupunki

